

Mjölby gamla kyrkogård
Folkungabygdens pastorat

Vård- och underhållsplan

2021

Mjölby gamla kyrkogård
Folkungabygdens pastorat

Vård- och underhållsplan

Omslagsbild: Vy över kyrkogårdens östra del, med Ehrenkronas gravkor.
Fotografier i rapporten: © Landskapsgruppen Öresund AB där inget annat anges.

Datum: 2021-06-28

Beställare: Folkungabygdens pastorat, Axel Träffs gata 4, 595 41 Mjölby

Kontaktperson hos beställare: Karin Mårtensson, kulturarvssamordnare

Uppdragsansvarig: Andrea Jackelén, landskapsingenjör, Landskapsgruppen Öresund AB

Medverkande: Anna Osvaldsson, landskapsingenjör, Landskapsgruppen Öresund AB

Landskapsgruppen Öresund AB
Kyrkogatan 19, 222 22 Lund
046-19 05 60
www.landskapsgruppen.se

Innehåll

1 Inledning	4
1.1 Syfte och målsättning	4
1.2 Avgränsning	4
1.3 Planens upprättande och förnyelse	4
2 Administrativa uppgifter	5
2.1 Ägoförhållanden m.m.	5
2.2 Gravskick och pågående gravrätter	5
2.3 Skyddsstatus	5
3 Historisk bakgrund och utveckling	8
3.1 Från 1100-talet fram till 1700-talets slut	8
3.2 Från 1800-talet och framåt	9
3.3 Kronologisk förteckning över händelser i kyrkogårdens historia	11
4 Beskrivning av kyrkogården	12
4.1 Karta över kyrkogården	12
4.2 Omgivning och sammanhang	12
4.3 Omgärdning och ingångar	13
4.4 Gångsystem	14
4.5 Vegetation	14
4.6 Gravanordningar	15
4.8 Gravkor	15
5 Kulturhistorisk värdeanalys	16
5.1 Övergripande kulturhistoriska värden	16
5.2 Kyrkogårdens kulturhistoriska värden	17
6 Teknisk beskrivning – åtgärder och underhåll	18
6.1 Omgärdning	18
6.2 Ingångar	19
6.3 Byggda delar	20
6.4 Markbeläggningar	20
6.5 Vegetation	21
6.6 Gravanordningar	22
6.7 Utrustning och konstnärlig utsmyckning	22
6.8 VA- och EL-system	23
6.9 Tillgänglighet	23
7 Referenser	24

Bilagor

1. Historiska kartor och bilder, Landskapsgruppen Öresund AB, 2021
2. Mjölby område, åtgärdslista för vård och underhåll, Landskapsgruppen Öresund AB

1 Inledning

Denna vård- och underhållsplan är gjord på uppdrag av Folkungabygdens pastorat. Arbetet har utförts i dialog med representanter från pastoratet. Inventeringsarbetet har utförts under våren 2021. Dokumentationen grundar sig på platsbesök, arkiv- och litteraturstudier och intervjuer samt tidigare utförd dokumentation (*Vård och underhållsplan 2006, Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering 2005, Kulturhistorisk inventering av Mjölby kyrka 2004 och Bogårdsmurar i Linköpingsstift 2004*).

1.1 Syfte och målsättning

Syftet med planen är:

- Att tydliggöra kyrkogårdens kulturhistoriska värden.
- Att ge långsiktighet och helhetssyn i förvaltningens skötsel och vård av kyrkogården.
- Att vara ett verktyg i förvaltningsarbetet med riktlinjer och prioriteringar för värden och underhållet av kyrkogården och dess betydelse som bärare av ett kulturarv.

1.2 Avgränsning

Vård- och underhållsplanen omfattar Mjölby gamla kyrkogård, Folkungabygdens pastorat, Mjölby kommun. Arbetet begränsas till området innanför kyrkogårdens omgärdning.

I denna vård- och underhållsplan har delarna *Förteckning över kulturhistoriskt värdefulla gravvårdar, Trädvårdsplan* och *Kyrkogårdens naturvärden* inte ingått. Dessa delar utför pastoratet separat.

1.3 Planens upprättande och förnyelse

Begravningsplatser som är skyddade enligt Kulturmiljölagens kapitel 4 ska ha en vård- och underhållsplan. Det är ägaren till begravningsplatsen som ska se till att planen upprättas. Vård- och underhållsplanen ska antas av församlingens beslutande organ. Länsstyrelsen ska innan dess ges möjlighet att yttra sig över planen. Det förutsätts att församlingen fortlöpande håller vård- och underhållsplanen aktuell. Nya uppgifter av betydelse, ändringar och tillägg ska fogas till planen. Planen ska uppdateras regelbundet, minst vart tionde år. Se vidare i Riksantikvarieämbetets föreskrifter om kyrkliga kulturminnen (KRFS 2012:2).

I arbetet med uppdateringen av vård- och underhållsplanen bör följande moment ingå:

- Uppdatering av nulägesbeskrivningen.
- Kyrkogårdens historik uppdateras med förändringar som skett de senaste tio åren samt eventuella nytillkomna uppgifter.
- Förnyad genomgång av kyrkogårdens olika objekt samt uppdatering av förteckningen över underhåll och åtgärder.
- Inarbete en plan för bevarande och utveckling av kyrkogården.
- Uppföljande genomgång av kyrkogårdens gravplatser och uppdatering av den kulturhistoriska gravvårdsinventeringen.
- Förnyad genomgång av kyrkogårdens naturvärden med tillhörande rekommendationer för vård och skötsel.

Uppföljande konditionsbedömningar av kyrkogårdens alla delar måste ske betydligt tätare än vart tionde år.

2 Administrativa uppgifter

2.1 Ägoförhållanden m.m.

Kyrkogårdens namn: Mjölby gamla kyrkogård

Fastighetsbeteckning: Priorn 8

Besöksadress: Kungsvägen 53, 595 41 Mjölby

Kommun: Mjölby

Län: Östergötlands län

Landskap: Östergötland

Huvudman för begravningsverksamheten: Folkungabygdens pastorat

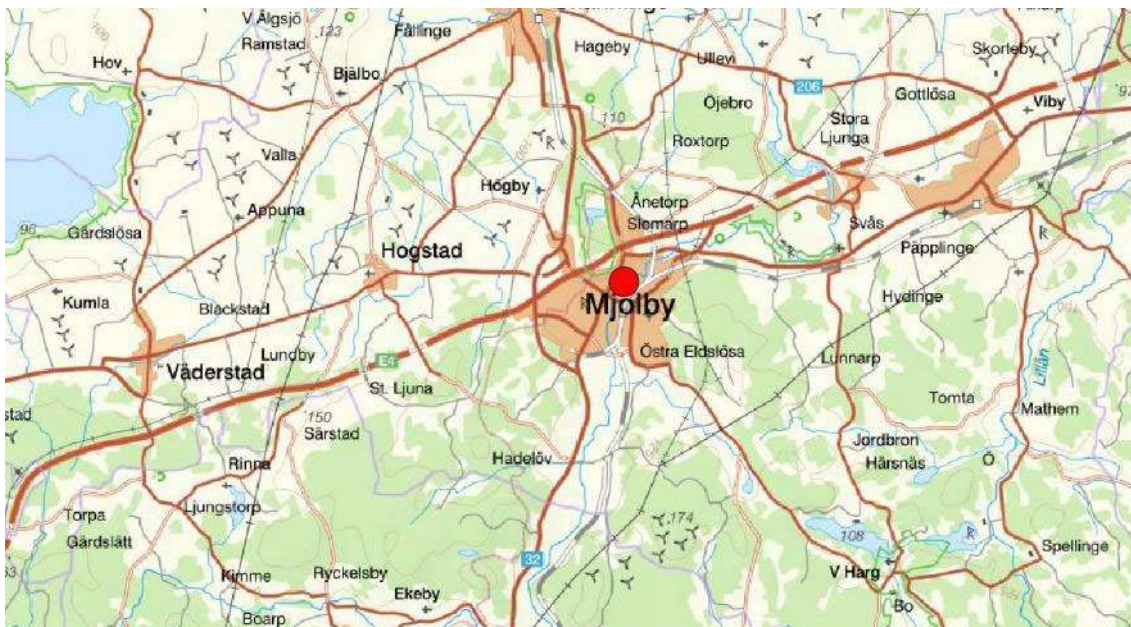
Markägare: Folkungabygdens pastorat

Förvaltare: Folkungabygdens pastorat

Förvaltares adress: Axel Träffs gata 4, Mjölby

Kyrkogårdens totala storlek: 5 500 m²

Växtzon: II-III

Översikt, läget för Mjölby gamla kyrkogård framgår av röd cirkel (Kartunderlag: Lantmäteriet)

2.2 Gravskick och pågående gravrätter

På kyrkogården finns kist- och urnplatser med begräsningar då kyrkogården är en ej aktiv begravningsplats. Endast 3 pågående gravrätter (januari 2021).

2.3 Skyddsstatus

Kulturmiljölagen (1988:950)

2 kap. Fornminnen

Fornlämningar är skyddade enligt 2 kap. kulturmiljölagen. Det är enligt lagen förbjudet att utan tillstånd från länsstyrelsen rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller genom bebyggelse, plantering, eller på annat sätt ändra eller skada en fornlämning.

Hela kyrkogården utgör en fornlämning, L2009:9491 Begravningsplats, RAÄ-nummer Mjölby 267. I Fornsök (Riksantikvarieämbetet) beskrivs lämningen enligt följande:

”Begravningsplats, Mjölby gamla kyrkogård, ca 135x55 m (ÖNÖ-VSV). Kyrkan uppförd under 1100-talets första hälft. Kyrkogårdens båda huvudingångar är placerade i S. De äldsta gravvårdarna är från 1615 och 1645. Det finns 32 gravvårdar från 1800-talet. Används enbart till nybegravningar för familjen Ehrenkrona på Hulterstad. Ehrenkronska gravkoret från ca 1800 är beläget Ö om kyrkan och det Ehrenkronska gravområdet, avgränsat av häckar, som är den aktiva delen av kyrkogården. Slutade i övrigt officiellt att användas i början av 1900-talet. Kyrkogården har inventerats av Östergötlands länsmuseum under 2000-talet. Vid antikvariska kontroll år 2006 undersöktes 37 gravar vid sakristian på kyrkans norra sida. Skelettmaterialet återbegravdes. Fynd av 3 fingerringar, varav 2 av kopparlegering och 1 av silver, 1 kopparmynt och 1 svepningsnål av silver. (RAÄ dnr 321-361-2007)”

Det lila fältet markerar fornlämningens utbredning
(Karta: Fornsök, Riksantikvarieämbetet)

4 kap. Kyrkliga kulturminnen

Kyrkogården är skyddad enligt 4 kap. kulturmiljölagen. Bestämmelserna om begravningsplatser omfattar byggnader på begravningsplatsen som inte är kyrkobyggnader samt fasta anordningar såsom murar, medvetet gestaltad vegetation och gravanordningar som tillfallit upplåtaren. Väsentliga ändringar kräver tillstånd från länsstyrelsen. Vid osäkerhet beträffande tillståndskrav kontaktas länsstyrelsen.

Mjölby kyrkogård från öster

Miljöbalk (1998:808)7 kap. Skydd av områden: Biotopskyddsområde

Kyrkogårdens trädkrans som uppfyller Naturvårdsverkets definition av allé, skyddas av det generella biotopskyddet enligt 7 kap. 11 § miljöbalken. För åtgärder som påverkar biotoperna måste dispens sökas hos länsstyrelsen.

Definitionen av allé är lövträd planterade i en enkel eller dubbel rad som består av minst fem träd. Träden ska till övervägande del utgöras av vuxna träd, dvs vara minst 20 cm i diameter i brösthöjd eller ha uppnått en ålder av 30 år (det som uppnås först).

Begravningslag (1990:1144)

Begravningslagen reglerar bestämmelser som har betydelse för gravplatsernas utformning. Enligt 7 kap. 26 § begravningslagen har gravrättsinnehavaren rätt att bestämma gravanordningens utseende och beskaffenhet. Begravningslagen berör även kulturhistoriskt värdefulla gravanordningar.

Plan- och bygglag (2010:900)

Ärenden som faller utanför den statliga tillsynen genom Kulturmiljölagen regleras via Plan- och bygglagen. Enligt 6 kap. i Plan- och byggförordning (2011:338) krävs bygglov för att uppföra byggnader inom begravningsplatsen eller göra tillbyggnader. Det krävs också bygglov för att anordna en ny begravningsplats eller i väsentlig grad ändra den befintliga.

3 Historisk bakgrund och utveckling

3.1 Från 1100-talet fram till 1700-talets slut

Kvarnbyn vid Svartån har en mycket gammal historia. Fornlämningar och fynd i området visar att trakten varit bebodd sedan äldre stenålder. Byn Mjölby benämndes från början Möllby eller Mölloby och var strategiskt placerad vid Svartåns forsar redan på 1100-talet. Då restes en kyrka i byn, på en höjd strax intill kvarnbyn vid ån. Den medeltida kyrkobyggnaden var en modest byggnad uppförd i kalksten och gråsten, vilken omgavs av en kyrkogård.

Transportvägarna och broarna över ån gjorde att Mjölby så småningom även utvecklades till handelsort och hantverkscentrum. Mjölby syns redan på 1600-talet som ett nav i

Östergötlands vägnät. 1686 byggdes kyrkan ut med en tillbyggnad av trä och 1751 försågs kyrktornet med en spira och klockorna flyttades in från klockstapeln som fanns nordöst om kyrkan. Tornet försågs även med ett tornur. Den 28 maj 1771 härjades kvarnbyn av en förödande brand då kyrkan, prästgården och stora delar av byn brann ner. Återuppbyggnaden satte genast i gång. Av kyrkan kunde endast tornets murar bevaras tillsammans med en torntrappa av sten. Den nya kyrkan kunde tas i bruk år 1775, men först 1779 stod inredningen färdig och kyrkan kunde invigas i juni detta år.

Karta med osäker datering, troligen sent 1600-tal. Alla byggnader inklusive kyrkan är schablon-ritade och visar därför inte deras verkliga utseende. (Lantmäteriets historiska kartor)

1770. Storskifte. Den gamla kyrkan med torn i väster och en utbyggnad åt väster. Klockstapel nordöst om kyrkan. Året innan den stora branden. (Lantmäteriets historiska kartor)

1828. Laga skifte. Den nya kyrkan med större långskepp och en sakristia i norr. Murarna i den gamla kyrkans torn fick utgöra stomme i det nya tornet, men tornet utvidgades österut. (Lantmäteriets historiska kartor)

3.2 Från 1800-talet och framåt

Efter branden 1771 omdanades troligen kyrkogården, men utbredning och omgärdande mur verkar vara desamma. Även ett par gravvårdar från 1600-tal finns ännu bevarade på kyrkogården. Ätten Ehrenkrona på Hulterstad, med patronatsrätt i pastoratet, uppförde ett gravkor på kyrkogårdens östra del någon gång i början av 1800-talet, i en tidstypisk nyklassicistisk stil. Den nya kyrkans huvudingång placerades mitt på långhusets södra sida, och kyrkogårdens huvudentré mitt framför denna. Kyrkobyggnaden rustades upp på 1860- och 70-talet, och ytterligare en gång 1906-1907 då bland annat de vackra portalomfattningarna av sandsten tillkom.

Omkring år 1900. Vykort.
Foto från nordöst.
(Antikvarisk topografiska arkivet)

Omkring år 1900. Vykort.
Foto från söder.
(www.digitalmuseum.se)

1960. Foto från söder.
(Antikvarisk topografiska arkivet)

En järnväg byggdes 1873 öster om kyrkan och 1920 fick Mjölby stadsrättigheter. Riksvägen sträckte sig genom Mjölby centrum och längs kyrkogårdens södra sida. Riksväg 1 fick 1962 status som europaväg E4, men den fick snart andra sträckningar och förlades allt längre ut från stadskärnan.

1941 omdanades kyrkogården och fick en mer parklik utformning. Marknivån höjdes med fyllmassor och norr om kyrkobyggnaden anlades planteringar med buskar och träd. Det finns uppgifter om att även omgärdande trädkrans och häck byttes ut, men flygbilder från mitten av 1900-talet tyder på att detta inte utfördes. 1989 togs tre gamla lindar kring Ehrenkronas gravkor ner på grund av ålder och nu återstår endast en. Trädkransen var ännu i början av 2000-talet intakt, men tycks enligt flygbilder ha glesats ut under perioden 2007-2011 genom att ungefär vartannat träd togs ner.

1924. Flygbild från söder.
Trädkrans i söder och öster har förnyats. Sydöst om kyrkan syns järnvägsområdet.
(www.digitaltmuseum.se)

1939. Flygbild från söder.
(www.digitaltmuseum.se)

1946. Flygbild från söder. Det nya torget och bebyggelsen kring detta syns nu söder om kyrkan. Torget stod klart 1945.
(www.digitaltmuseum.se)

2006 gjordes en byggnadsarkeologisk undersökning av kyrkobyggnaden i samband med att dränering förlades i marken kring sakristian. Schakten undersöktes och ett 38 gravar dokumenterades, där de äldsta tycks härröra från tidig medeltid.

2016 gjordes en omdaning av området nordöst om kyrkan då en körbar förbindelseväg anlades åt norr och ersatte en mindre gångväg. En annan entré längre västerut längs norra sidan togs bort vid samma tillfälle. 2019 gjordes renoveringsarbeten på muren mot norr och samtidigt påbörjades arbetet med att prova och säkra gravvårdars säkerhet på kyrkogården. 2020 gjordes viktiga konserverings- och restaureringsarbeten på vissa kulturhistoriskt värdefulla gravvårdar.

3.3 Kronologisk förteckning över händelser i kyrkogårdens historia

Den kronologiska förteckningen kompletteras när ytterligare händelser blir kända samt när vård- och underhållsplanen uppdateras.

Årtal	Händelse	Källa
1100-talets första hälft	Den första kyrkan uppfördes på platsen.	RAÄ, Bebyggelseregistret
1686	Kyrkan försågs med en tillbyggnad av trä åt väster.	Folkungabygdens pastorat
1771	Kyrkan, prästgården och byn eldhärjades. Av kyrkan kunde endast tornets väggar bevaras.	RAÄ, Bebyggelseregistret
1771-1775	En ny kyrka uppfördes på samma plats som den gamla, och togs i bruk 1775.	RAÄ, Bebyggelseregistret
1779	Den nya kyrkan invigdes 26 juni.	Folkungabygdens pastorat
Ca 1803	Ehrenkronas gravkor öster om kyrkan uppfördes..	RAÄ, Bebyggelseregistret
1860-70-talet	Kyrkan rustades upp och putsades om.	Modén, E. & Feldt, A. (2010)
1906-07	Kyrkan putsades om och fick nya portalomfattningar och ekportar.	Modén, E. & Feldt, A. (2010)
1912	Kyrkan fick ett nytt tornur, med vit urtavla.	Lindqvist, A. (2009)
1941	Kyrkogården omdanas och blir mer parklik.	Hörfors, O. (2005)
2006	Dränering förlades i mark kring sakristian varvid schakten undersöktes.	Modén, E. & Feldt, A. (2010)
2016	En nedfart anlades åt norr mellan kyrkan och Vita villan, tidigare prästgård numera ombyggd till kontorslokaler för pastoratets personal. De två mindre ingångar som tidigare fanns mot norr togs bort.	Folkungabygdens pastorat
2019	En sida av muren som vätter mot Vita Villan, renoverades.	Folkungabygdens pastorat
2019-2022	Ett arbete med säkring av gravvårdar som inte når säkerhetsföreskrifterna pågår i pastoratet 2019-2022.	Folkungabygdens pastorat
2020	Konservering gjordes av gravvårdar av sten och metall. Stenvårdar: MKY 3, 12, 15, 5, 7, 8. Ett gjutjärnskors, MKY 4, säkrades med nya fästanordningar mot sockeln, utöver rengörning och målning.	Folkungabygdens pastorat

4 Beskrivning av kyrkogården

4.1 Karta över kyrkogården

Mjölby gamla kyrkogård, 2021

4.2 Omgivning och sammanhang

Mjölby kyrka och gamla kyrkogård ligger centralt placerade i stadens äldre del, vid kvarnbyn strax öster om Svartåns lopp genom orten. Området avgränsas av den gamla industribebyggelsen vid ån i väster och stambanan i öster. I söder vetter kyrkogården mot genomfartsleden Kungsvägen och söder om denna ligger Stora torget med det gamla stadshuset och norr om kyrkan ligger den så kallade Vita villan där Folkungabygdens pastorat har kontorslokaler och personalutrymmen.

Vy mot kyrkogården från sydöst

Torget och det gamla stadshuset söder om kyrkan. Till höger syns det vackra sparbankshuset i jugendstil

När Stora torget med stadshus, affärslokaler med mera färdigstälts i söder på 1940-talet fick kyrkogårdens centrala läge och öppna orientering mot torget alltmer en karaktär av stadspark. Antalet gravvårdar på kyrkogården har reducerats genom 1900-talet och idag finns endast ett fåtal

kvar. Den särskilda och centralt placerade del som tillhör släkten Ehrenkrona på Hulterstad är fortfarande aktiv, men utgör ett med häckar avgränsat område.

Entréområde mot gata i söder

Promenadstråk mot sydöst

Kyrkogårdens nordöstra del

4.3 Omgärdning och ingångar

Kyrkogården är belägen på en kulle och omgärdad av stödmurar på alla sidor. Stödmurarna är kallmurar av olika slag och ålder, vilka varierar i höjd beroende på skillnader i omgivningens marknivå. Högst är muren på den norra sidan. Mot Kungsvägen i söder är muren knappt meterhög och utförd som en blockstensmur av stående rektangulära granitblock. Längs den östra sidan är oregelbundna men väl tillpassade naturstensblock staplade i två-tre skift. Samma typ av mur återfinns i norra sidans västra del, men här cirka två meter hög. Murarna mot öster och norra sidans östra del har en äldre karaktär med klivna block och breda fogar, ofta med skolstenar. Innanför stödmurarnas krön finns mot norr, öster och söder en gles trädkrans av lind. I norr och väster har en häck av friväxande buskar planterats, och i ett avsnitt i norra sidans östra del finns en klippt oxelhäck. Se kapitel 4.5 Vegetation.

Huvudentré mot Kungsvägen i söder

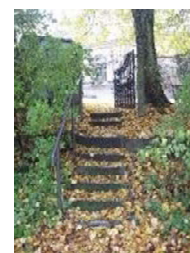
Mur, häck och trädkrans mot norr

Mur och trädkrans mot öster

Kyrkogården har tre ingångar, två mot söder och en mot norr. Huvudingången direkt nedanför den södra kyrkporten har en bred dubbelgrind med sidogrindar på vardera sida. Grindbladen är rikt ornamenterade svartmålade smidesgrindar med konkavt krön. Grindstolparna är av granit och har kvadratisk bas och pyramidformad topp. Innanför grinden leder en bred trappa av granit upp mot entréområdet framför kyrkporten. Trappan har ledstänger med stolpar och avslut i svartmålat gjutjärn. Längre österut på den södra sidan finns en entré med bred öppning och ett par liknande grindblad. De två grindstolparna är även här av granit med kvadratisk bas och pyramidal topp. De båda grindpartierna är troligen från tidigt 1800-tal. Mot norr fanns fram till 2016 två enkla gånggrindar som togs bort då en ny bredare och körbar entré anlades mot Vita villan. Denna entré saknar grind.

För vidare beskrivning av objekten och eventuellt åtgärdsbehov, se kap. 6.

*Entréer mot norr innan 2016.
Bilder från tidigare inventeringar*

Huvudentrén med grindar och trappa

Östra entrén mot söder

Infart från norr, utan grind

4.4 Gångsystem

Kyrkogården har i den östra delen och söder om kyrkan ett rätlinjigt gångsystem. Norr om kyrkobyggnaden bildar gångstråket en bågform. Gångsystemet och området kring kyrkan är belagt med krossgrus, fraktion 2-4 mm närmast kyrkan och 4-8 mm i övriga grusytor. Krossgruset har en rödgrå kulör. Ett tillgänglighetsanpassat gångstråk leder från ingångarna i söder till kyrkportarna i söder och i väster. Stråket är belagt med betongplattor med frilagd ballast, typ sjösten, med samma kulör som omgivande krossgrus. Innanför huvudentrén, den västra grinden i söder, finns en trappa av granit och i slutningen innanför den östra grinden i söder är marken belagd med asfalt.

För vidare beskrivning av objekten och eventuellt åtgärdsbehov, se kap. 6.

Gång med krossgrus

Med tillgängligt stråk av plattor

4.5 Vegetation

En gles trädkrans omger kyrkogården på tre sidor, mot norr, öster och söder. Trädkransen består av lind med något olika ålder. Kyrkogården har tidigare omgärdats med häck på alla sidor. Numera finns det en friväxande häck av snöbär längs kyrkogårdens norra och västra sida. I en kort sträcka längs norra sidans östra del består häcken av oxel. Denna oxelhäck kan vara en rest av den häck som tidigare omgärdade hela kyrkogården. Det gravområde som tillhör släkten Ehrenkrona på Hulterstad är omgärdat av en klippt häck av måbär. I detta område har tidigare funnits fyra lindar, men numera finns endast en av dessa kvar. Längs kyrkogårdens södra sida finns grupper av buskar av olika slag såsom barrväxter och blommande buskar. Innanför den södra gången finns några formklippta buskar som exempelvis forsythia och brudspirea. Sedan föregående vård- och underhållsplan upprättades har flera liknande solitärbuskar och grupper av buskar på kyrkogården tagits bort. Strax nordost om kyrkobyggnaden finns två kulturhistoriskt värdefulla gravvårdar omgivna av en planteringsyta med låga korneller och två mindre pelarträd.

För vidare beskrivning av objekten och eventuellt åtgärdsbehov, se kap. 6.

Klippt måbärshäck kring Ehrenkronas gravområde

Barrväxter och buskar i sydöstra hörnet

Plantering nordöst om kyrkan

4.6 Gravanordningar

Den första kyrkan på platsen uppfördes under tidigt 1100-tal och vid grävarbeten kring den nuvarande sakristian på kyrkans norra sida år 2006 fann man rester av äldre gravsättningar. Vid undersökning av schakten kunde 38 gravar eller delar av gravar dokumenteras. Skillnader i gravskick tyder på att de härrör från tidig medeltid och framåt. De är alla lagda i östvästlig riktning och innehåller både män, kvinnor och barn.

Den nya kyrkogården på andra sidan Svartån togs i bruk i slutet av 1800-talet, och i början av 1900-talet upphörde gravsättningen på den gamla kyrkogården. Det gravområde som tillhör familjen Ehrenkrona på Hulterstad är dock ännu i bruk, och kyrkogården är således fortfarande aktiv. Senaste gravsättningen gjordes 2016.

Bevarade gravvårdar på resten av kyrkogården finns i ett område väster om kyrkan, strax nordost om kyrkan, samt i kyrkogårdens nordöstra och östra del. Två av dem är från 1600-talet och resten från tidigt 1800-tal och fram till tidigt 1900-tal. En gravplats i nordöst har en omgärdning av ett gjutjärnsstaket på stenram och gravplatsen är belagd med finmakadam. Övriga gravvårdar står fritt i klippta gräsytor. Gravvårdarna är av olika karaktär. Några är högsmala, andra liggande, och två av dem är gjutjärnskors.

För vidare beskrivning av objekten och eventuellt åtgärdsbehov, se kap. 6.

Gravvårdar i sydväst

Ehrenkronas gravkor och gravområde

Gravvårdar i nordost

4.8 Gravkor

Centralt placerat på kyrkogården, strax öster om kyrkan finns det gravområde som tillhör släkten Ehrenkrona på Hulterstad herrgård. I området uppfördes i början av 1800-talet ett gravkor. Troligen i samband med begravningen av Erik Ehrenkrona 1803. Gravkoret har en enkel utformning i klassicerande stil med vitputsade väggar och plåttak. Gaveln mot kyrkan har en dubbel port klädd med plåt och målad i en gråbrun nyans. På norrsidan finns en likaledes

järnbeslagen öppning. I gravkoret innehåller, enligt Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister, förutom Erik Ehrenkronas kista ytterligare sex gravkistor daterade från 1804-1855. På den södra långsidans utsida finns en minnestavla över Erik Ehrenkrona och hans hustru Carolina Rudenschöld. I det häckomgärdade området kring gravkoret finns ett tiotal gravvårdar.

Ehrenkronas gravkor med omgivande gravområde.

5 Kulturhistorisk värdeanalys

5.1 Övergripande kulturhistoriska värden

Den första kyrkan uppfördes på platsen i början 1100-talet och sedan dess har det funnits en kyrkogård på platsen. När den nya kyrkogården norr om staden togs i bruk under sent 1800-tal avtog nyttjandet av den gamla kyrkogården. Enstaka gravsättningar gjordes i början av 1900-talet, men numera är endast det Ehrenkronska gravområdet i bruk.

Kyrkan med omgivande kyrkogård är viktiga i stadens kulturhistoriska sammanhang. Den utgjorde en central punkt i den växande industri- och handelsorten. Mycket av den gamla kulturbebyggelsen finns bevarad i området kring kyrkan och kyrkogården. Kyrkogården är en plats som berör känslomässigt och den har stor betydelse för invånarnas samhörighet och förankring i staden. Den är en förbindelselänk till tidigare generationer, det gamla samhället och livet i staden och dess omgivningar sedan många hundra år tillbaka.

När den ursprungliga kyrkan brann på 1700-talet och den nya uppfördes på resterna av den gamla kyrkan försäkrade man sig om platsens kontinuitet. I tornet finns murarna kvar från den gamla kyrkan och senare utgrävningar kring byggnaden har bekräftat ett kontinuerligt bruk av kyrkogården sedan medeltid. Bevarade gravvårdar på kyrkogården vittnar genom detaljerade inskriptioner om stadens historia och gör hela området till en värdefull bärare av traktens kulturhistoria.

5.2 Kyrkogårdens kulturhistoriska värden

Mjölby gamla kyrkogård är en parkkyrkogård i stadsmiljö med stora kulturhistoriska värden. Viktiga och framträdande karaktärer och strukturer för kyrkogårdsmiljön är:

- Kyrkogårdens omgärdande murar. I olika avsnitt uppförda med byggnadstekniker som härrör från olika tider.
- Kyrkogårdens grindar i smide, troligtvis tillkomna vid den tid då den nya kyrkan uppfördes. Hantverksmässigt utförda och stilmässigt i harmoni med kyrkan.
- Den traditionella trädkransen med lövträd. De äldre träden förmedlar tidsdjup och berättar om det tidiga 1900-talets forande av kyrkogården till en parkliknande miljö.
- Gångsystemet som har en enkel och dragning och en traditionell beläggning av krossgrus.
- Det Ehrenkronska gravkoret och dess koppling till en för staden och församlingen betydelsefull adelsfamilj.
- Gravanordningar och gravvårdar från 1600-tal och till tidigt 1900-tal, samt i det Ehrenkronska området även senare. De förmedlar tidsdjup, visar gravkulturen under framför allt 1800-talet och kan genom inskriptioner berätta om livet och verksamheterna i bygden för 100-200 år sedan.
- De i vissa delar av kyrkogården välbevarade områdena med äldre gravvårdar. Det är av stor vikt att gravvårdar bevaras och hålls i gott och läsbart skick.
- Kyrkogårdens parkkaraktär med atmosfär och minnen från stadens storhetstid, samt dess omgivningar som hyser gott om kulturhistoriska minnesmärken.

Kyrkan från sydöst

7 Referenser

Muntliga källor

Folkungabygdens pastorat

Arkiv

Antikvarisk-Topografiska arkivet, Stockholm

Naturvårdsverket Skyddad natur (www.skyddadnatur.naturvardsverket.se)

Riksantikvarieämbetet Kulturmiljöbild och Fornsök (www.raa.se)

Östergötlands länsmuseum (www.digitaltmuseum.se)

Litteratur

Ahklou Klintborg, Å. (2001). *Mellan trädkrans och minneslund*. Stad & Land nr 167. Alnarp: Movium

Andreasson, A. (2012). *Gravvårdar i sten – ett mångskiftande kulturarv*. Movium

Bucht, E. (red.) (1992). *Kyrkogårdens gröna kulturarv*. Stad & Land nr 103. Movium

Carlsson, Å. & Hultengren, S. (2007). *Kyrkogården – en Noas ark*. Svenska kyrkan och Naturcentrum AB

Fredin, M. (2006). *Mjölby gamla kyrkogård – vård och underhållsplan*. WSP: Norrköping

Grenberger Byggnadsrestaureringskontor. (2004). *Mjölby kyrka 89, Bogårdsmurar i Linköpings stift*, Östergötlands län, inventering del 1-3

Hansson, H-E., Bielawski, J. & Jönsson, K. (2002). *Vård av gravstenar*. 1. Uppl. Riksantikvarieämbetet, Stockholm

Hörfors, O. (2005). *Mjölby gamla kyrkogård – Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering*. Linköping: Östergötlands länsmuseum

Jonsson, M. (red.) (2009). *Ett levande kulturarv – Kyrkogårdar i Växjö stift*. Publikationer i Växjö stift no 15. Växjö

Lindqvist, A. (2004). *Mjölby kyrka – Kulturhistorisk inventering av kyrkobyggnader och kyrkomiljöer i Linköpings stift 2004*. Linköping: Östergötlands länsmuseum

Lindqvist, A. (2009). *Exteriör interiör renovering Mjölby kyrka, Antikvarisk kontrollrapport*. Linköping: Östergötlands länsmuseum

Modén, E. & Feldt, A. (2010). *En eldhärjad kyrka från 1100-talet*, Rapport 2010:11. Linköping: Östergötlands länsmuseum

Natursten: Gravvårdar. (2005). Sveriges stenindustriförbund, Kristianstad

Nilsson, J. (2016). *Praktiska lösningar i Byarum: Skydd för kulturgravar och begravningsblomster*. SKKF Kyrkogården, nr. 2, ss. 25-27

Reijer, P. & Sörensen A-B. (2007). *Tillgängliga gångar på kyrkogårdar, i parker och bostadsgårdar*. Stad & Land nr 170. Alnarp: Movium

Riksantikvarieämbetet. (2017). *Vårda väl. Runstenar: att bevara en sten med dess ristningar till framtiden*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet

Riksantikvarieämbetet, m.fl. (2014). *Fria eller fälla – En vägledning för avvägningar vid hantering av träd i offentliga miljöer*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet

Riksantikvarieämbetet. (2002). *Vård av gravstenar*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet

Sandell, A. (2012). *Kyrkogårdshandboken*. Stad & Land nr 182. Alnarp: Movium

Schönback, H. (2008). *De svenska städernas begravningsplatser 1770-1830: arkitektur, sanitet och det sociala rummet*. Stockholm: Stockholmia förlag

Sjöman, H. & Slagstedt, J. (red.) (2015). *Träd i urbana landskap*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Unnerbäck, Axel. (2003). *Kulturhistorisk värdering av bebyggelse*. Stockholm: Riksantikvarieämbetets förlag